

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย และการตรวจสอบยืนยันโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัยระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนที่เป็นตัวแทนหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 380 คน ซึ่งผู้วิจัยตั้งสมมติฐานไว้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ปัจจัยด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ผลด้วยการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น (Path Analysis) แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะการแจกแจงต่าง ๆ
2. การวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

3. การวิเคราะห์ความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนตามภาวะสันนิษฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. การวิเคราะห์ตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาชุมชน
 ยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัย ได้กำหนดสัญลักษณ์แทนตัว
 แปรและค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ใช้แทนตัวแปร

LEA	หมายถึง	ด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม
WIS	หมายถึง	ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
TEC	หมายถึง	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
SEL	หมายถึง	ด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง
PAR	หมายถึง	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
GLO	หมายถึง	ด้านความรู้เกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์
SUS	หมายถึง	การบริหารและการพัฒนาชุมชนยั่งยืน

2. สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SKNEWNNESS	แทน	ค่าความเบ้
KURTOSIS	แทน	ค่าความโด่ง
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณยกกำลังสองหรือ สัมประสิทธิ์การพยากรณ์
X^2	แทน	ค่าสถิติไค-สแควร์
S.E.	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการ ประมาณค่าพารามิเตอร์
GAMMA	แทน	ค่าอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อ ตัวแปรตาม
BETA	แทน	ค่าอิทธิพลของตัวแปรตามที่ 1 ที่ส่งผลต่อตัวแปรตามที่ 2

t	แทน	สถิติที่ใช้เปรียบเทียบค่าวิกฤติจากการ แจกแจง
Sig	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
df	แทน	ระดับองศาอิสระ
GFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง
RMSEA	แทน	ค่าประมาณความคาดเคลื่อนของราก กำลังสองเฉลี่ย
DE	แทน	อิทธิพลทางตรง
IE	แทน	อิทธิพลทางอ้อม
TE	แทน	อิทธิพลรวม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะการแจกแจงตัวแปรต่าง ๆ

1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	235	61.80
1.1 ชาย	145	38.20
1.2 หญิง		
รวม	380	100.00
2. อายุ	53	13.90
2.1 ต่ำกว่า 30 ปี	104	27.40
2.2 30-40 ปี	119	31.30
2.3 41-50 ปี	104	27.40
2.4 51 ปี ขึ้นไป		
รวม	380	100.00
3. ระดับการศึกษา	117	30.80
3.1 ประถมศึกษา	116	43.70
3.3 มัธยมศึกษา	59	15.50
3.4 อนุปริญญา	38	10.00
3.5 ปริญญาตรีขึ้นไป		
รวม	380	100.00
4. การประกอบอาชีพ	128	33.70
3.1 เกษตรกรและรับจ้าง	115	30.30
3.2 ค้าขายและธุรกิจส่วนตัว	74	19.50
3.3 รับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ	63	16.50
3.4 อื่น ๆ		
รวม	380	100.00

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5. จังหวัด		
5.1 กาฬสินธุ์	77	20.30
5.2 ขอนแก่น	102	26.80
5.3 มหาสารคาม	86	22.60
5.4 ร้อยเอ็ด	115	30.30
รวม	380	100.00

2. ลักษณะการแจกแจง

ผลการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานในการตรวจสอบตามเงื่อนไขของการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น โดยใช้โปรแกรมลิสเรล คือ ลักษณะของข้อมูลต้องกระจายแบบโค้งปกติ ซึ่งทุกตัวแปรจะต้องได้ทั้ง 2 ค่า คือ ค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ไม่เกิน $+1$ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตรวจสอบค่าความเบ้และค่าความโด่ง ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 5 ลักษณะการแจกแจงข้อมูล

ตัวแปร	n	SKNEWNESS		KURTOSIS	
		ค่าสถิติ	Std. Error	ค่าสถิติ	Std. Error
1. LEA	380	.147	.125	.036	.250
2. WIS	380	.074	.125	.683	.250
3. TEC	380	.138	.125	.413	.250
4. SEL	380	-.081	.125	.545	.250
5. PAR	380	.245	.125	-.083	.250
6. GLO	380	.211	.125	.287	.250
7. SUS	380	-.008	.125	.136	.250

หมายเหตุ LEA
WIS

หมายถึง
หมายถึง

ด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

TEC	หมายถึง	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
SEL	หมายถึง	ด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง
PAR	หมายถึง	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
GLO	หมายถึง	ด้านความรู้เกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์
SUS	หมายถึง	การบริหารและการพัฒนาชุมชนยั่งยืน

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ทดสอบคุณลักษณะของข้อมูลการกระจายเป็นโค้งปกติโดยทดสอบค่าสถิติความเบ้และค่าความโด่งของตัวแปร พบว่า ทุกตัวแปรมีค่าสถิติไม่เกิน ± 1 บ่งชี้ได้ว่าข้อมูลทั้งหมดมีการกระจายเป็นโค้งปกติสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ได้

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

การวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาทั้งนี้เพื่อยืนยันว่าตัวแปรที่ศึกษามีความเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย มีรูปแบบความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย

ตารางที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปร (Variables)	LEA	WIS	TEC	SEL	PAR	GLO	SUS
1. LEA	1.00						
2. WIS	.504*	1.00					
3. TEC	.478*	-.096*	1.00				
4. SEL	.256*	.341*	.434*	1.00			
5. PAR	.297*	.602*	-.129	.211*	1.00		
6. GLO	.517*	.741*	-.077*	.280*	.630*	1.00	
7. SUS	.852*	.405*	.496*	.239*	.325*	.429*	1.00

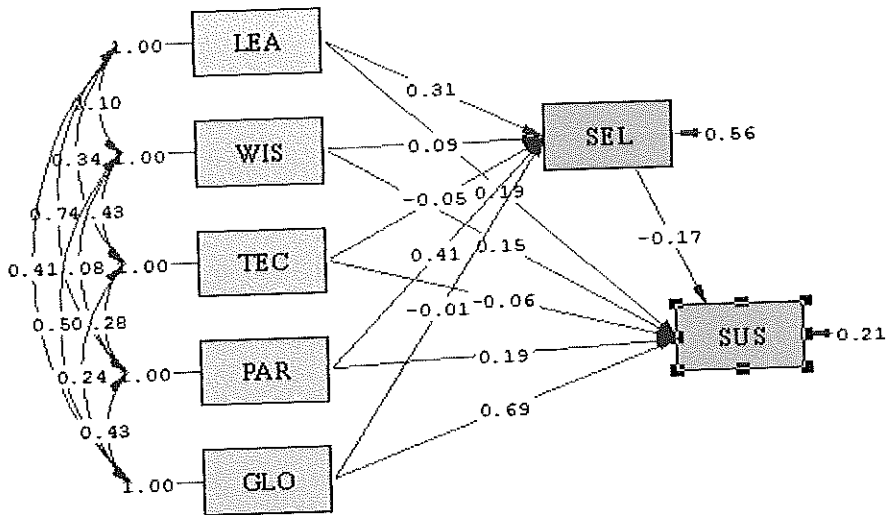
หมายเหตุ	LEA	หมายถึง	ด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม
	WIS	หมายถึง	ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
	TEC	หมายถึง	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
	SEL	หมายถึง	ด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง
	PAR	หมายถึง	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
	GLO	หมายถึง	ด้านความรู้เกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์
	SUS	หมายถึง	การบริหารและการพัฒนาชุมชนยั่งยืน

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 พิจารณาตัวแปรเชิงสาเหตุกับตัวแปรผลลัพธ์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ ปัจจัยด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยตามภาวะสันนิษฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ในการวิเคราะห์แบบจำลองรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยเพื่อทดสอบความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยได้ใช้การประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีโลคัลไลซูดสูงสุด ซึ่งในทางปฏิบัติจริงการตรวจสอบความตรงและการปรับแบบจำลองจะดำเนินการติดต่อกันไปจนกว่าแบบจำลองจะมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าดัชนีวัดความกลมกลืนทุกค่าอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด จากการทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบการบริหารและการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนได้ค่าสถิติ ดังนี้ $\chi^2 = 0.00$, $df = 0$, $p\text{-value} = 1$, $GFI = 1$, $RMSEA = 0.00$ ค่าสถิติทั้งหมดเป็นไปตามเกณฑ์ ที่กำหนด ซึ่งสรุปได้ว่าแบบจำลองตามสมมติฐานการวิจัยมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ปรากฏผลแสดงในแผนภาพที่ 3

Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

แผนภาพที่ 3 ตัวแบบจำลองรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยตามตัวแบบสมมติฐานตั้งต้น

ตารางที่ 7 ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบจำลองสมมติฐานของการวิจัย

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติในตัวแบบตั้งต้น	ผลการพิจารณา
1. X^2 / df	มีค่า < 3 และเข้าใกล้ 0	0.000	ผ่านเกณฑ์
2. GFI	มีค่า > .90 ขึ้นไปและเข้าใกล้ 1	1.000	ผ่านเกณฑ์
3. P-value	มีค่า > .05 ขึ้นไป	1.000	ผ่านเกณฑ์
4. RMSEA	มีค่า < .05 ลงมา	0.000	ผ่านเกณฑ์

หมายเหตุ

- X^2 หมายถึง ค่าสถิติไค-สแควร์
- GFI หมายถึง ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง
- RMSEA หมายถึง ค่าประมาณความคาดเคลื่อนของรากกำลังสองเฉลี่ย

จากตารางที่ 7 จะเห็นได้ว่าตัวแบบมีค่าสถิติที่เป็นไปตามเกณฑ์ ซึ่งแสดงว่าตัวแบบการ
พัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งมีค่า
สัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 8 อิทธิพลระหว่างตัวแปรเชิงสาเหตุและตัวแปรผล

ตัวแปรสาเหตุ	ประเภทของอิทธิพล	ตัวแปรผล	
		SEL	SUS
1. LEA	DE	0.31	0.19
	IE	-	-0.05
	TE	0.31	0.19
2. WIS	DE	0.09	0.15
	IE	-	-0.02
	TE	0.09	0.15
3. TEC	DE	-0.05	-0.06
	IE	-	0.01
	TE	-0.05	-0.06
4. PAR	DE	0.41	0.19
	IE	-	-0.07
	TE	0.41	0.19
5. GLO	DE	-0.01	0.69
	IE	-	0.00
	TE	-0.01	0.69
6. SEL	DE	-	-0.17
	IE	-	-
	TE	-	-0.17

หมายเหตุ	LEA	หมายถึง	ด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม
	WIS	หมายถึง	ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
	TEC	หมายถึง	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
	SEL	หมายถึง	ด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง
	PAR	หมายถึง	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
	GLO	หมายถึง	ด้านความรู้เกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์
	SUS	หมายถึง	การบริหารและการพัฒนาชุมชนยั่งยืน

จากตารางที่ 8 พบว่าเส้นทางอิทธิพลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทั้งอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลปรากฏผล ดังนี้

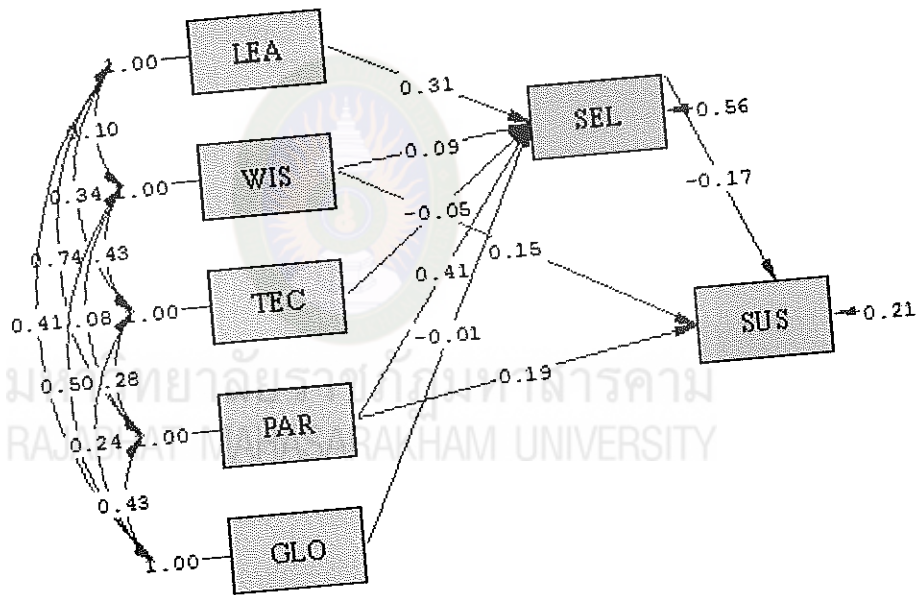
1. อิทธิพลโดยตรง

- 1.1 ปัจจัยด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.19
- 1.2 ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.15
- 1.3 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.06
- 1.4 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.19
- 1.5 ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.69
- 1.6 ปัจจัยด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.17

2. อิทธิพลทางอ้อม

- 2.1 ปัจจัยด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.05
- 2.2 ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.02
- 2.4 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.01
- 2.5 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.07

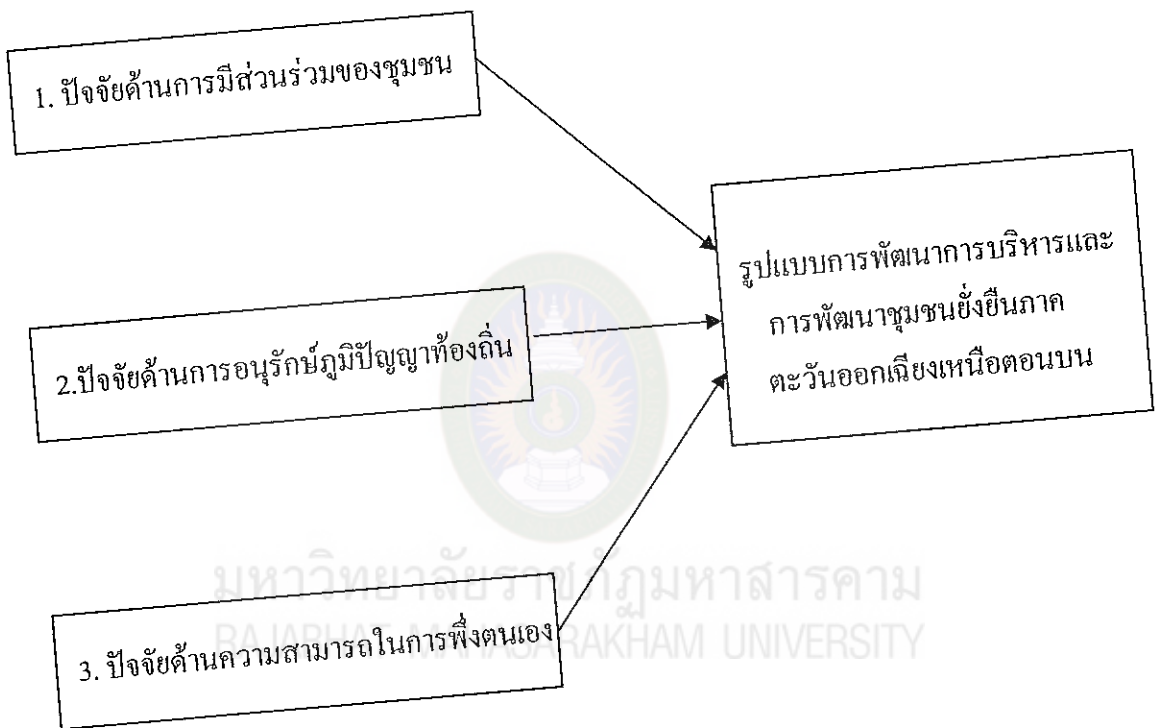
เมื่อทราบค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรเชิงสาเหตุและตัวแปรผลจากตารางที่ 7 ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบค่าอิทธิพลอีกครั้งจากรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลของ โปรแกรม ลิสเรล (Output) เพื่ออ่านค่า GAMMA โดยละเอียด ทำให้พบว่า ปัจจัยด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม (ค่า $t = 1.89$) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ค่า $t = -1.04$) และปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับ กระแสโลกาภิวัตน์ (ค่า $t = -0.25$) ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรตาม ซึ่งในเกณฑ์การพิจารณา ค่า t จะต้องมามีค่าตั้งแต่ 1.96 ขึ้นไป จึงจะถือว่า ตัวแปรนั้นมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึง ปรับปรุงแบบจำลองใหม่โดยตัดเส้นอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ออกไป เพื่อให้ได้ ตัวแบบจำลองรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่สมบูรณ์ ดังแผนภาพที่ 4

Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

แผนภาพที่ 4 ตัวแบบจำลองรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ของประเทศไทยปรับปรุงใหม่โดยตัดเส้นอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ออกไป

จากสมการโครงสร้างเชิงเส้นที่วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมลิสเรดข้างต้นที่ยืนยันการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์หรือตัวแปรตามที่ร้อยละ 79 ($R^2 = .79$) อธิบายได้ว่าตัวแปรอิสระที่ส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีทั้งหมด 3 ตัวปรากฏดังแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 5 ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ทั้ง 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง และมาจัดทำเป็นร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยโดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. การยกร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาคำนิยามศัพท์เฉพาะของปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่จะนำมาจัดทำรูปแบบการพัฒนาอย่างละเอียดว่าปัจจัยนั้นหมายถึงอะไร และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยละเอียดซึ่งอ้างอิงจากแนวคิดทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์, แผนการดำเนินงานด้านหมู่บ้านชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย, แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของสถาบันพระปกเกล้า และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากนั้นผู้วิจัยจึงร่างรูปแบบในการพัฒนาเบื้องต้นขึ้น

2. เมื่อได้ร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนแล้ว ผู้วิจัยได้เสนอร่างรูปแบบการพัฒนาดังกล่าวไปยังผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน จำนวน 20 คน ทำการตรวจสอบยืนยันและวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามยืนยันรูปแบบการวิจัย ซึ่งมีทั้งแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าและแบบวิจารณ์ จากนั้นได้ทำการ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาเทียบเคียงกับบริบทของการวิจัยแล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยที่เหมาะสม

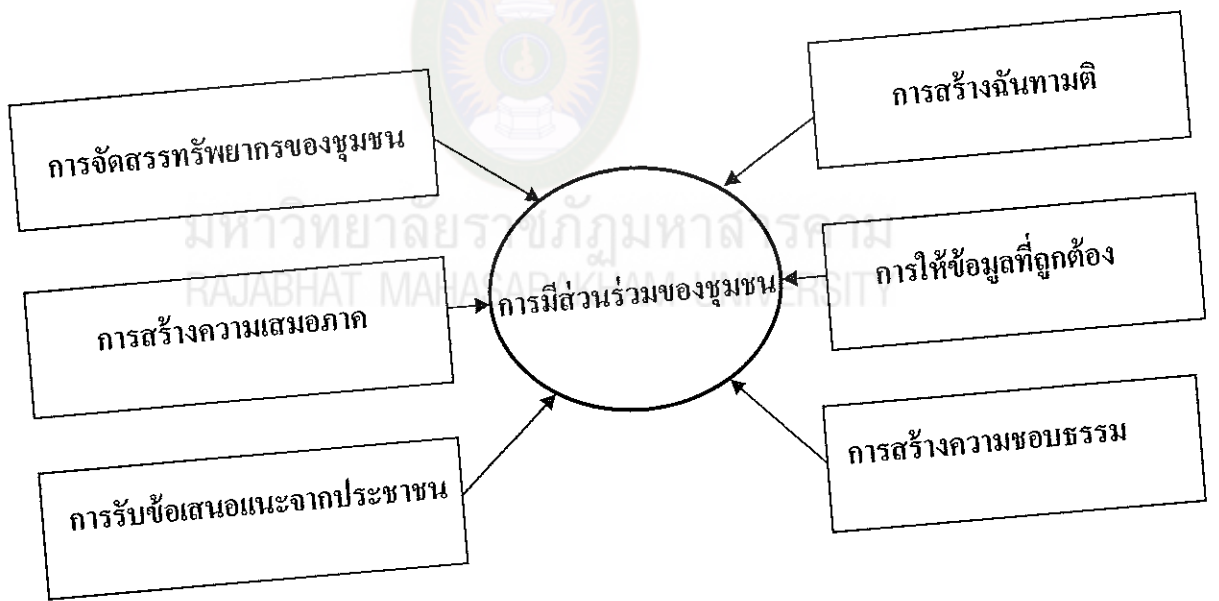
3.1 การยกกร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยในเบื้องต้นโดยผู้วิจัย

ผู้วิจัยได้นำปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่จะนำมาพัฒนา คือ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง มากำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาโดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 ร่างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมากที่สุด คือ มีค่าเท่ากับ 0.19 ผู้วิจัยจึงจัดทำร่างรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเบื้องต้น ดังแผนภาพที่ 6

ร่างรูปแบบพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

แผนภาพที่ 6 ร่างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม (Participation) ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับออกฟอร์ด ได้ให้นิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วมกับคนอื่นในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่า การมีส่วนร่วม โดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)” ฉะนั้น คำว่า การมีส่วนร่วม หมายความว่า ความหมายข้างต้น จึงหมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น โดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังสามารถให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้นิยามคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ไว้ เช่น เจมส์ แอล เครยัน ได้กำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คน ได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน ปีทมา สิบคำปึง ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในรายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ว่า

หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้ และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอน การริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมนั้น ดังนั้นแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ชาวบ้านจะต้อง ได้รับองค์ความรู้และสัมผัสกระบวนการทำงานของภาครัฐ ในประเด็น ดังนี้

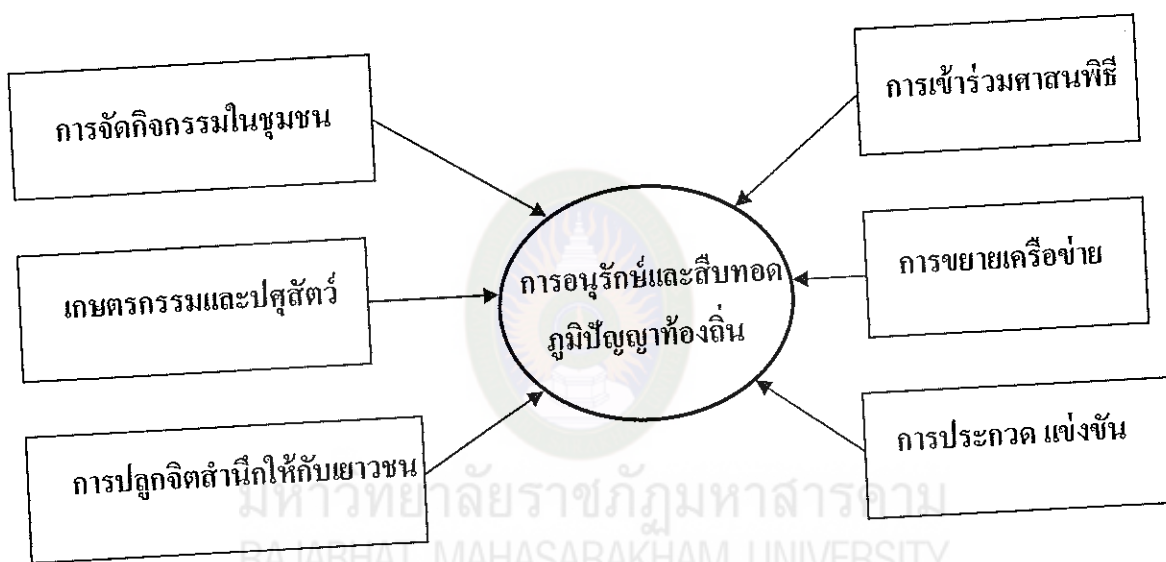
1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.1 ความหมาย ความสำคัญของการมีส่วนร่วม (Participation)
 - 1.2 การจัดสรรทรัพยากรของชุมชน
 - 1.3 การกระจายโอกาสอย่างเสมอภาค
 - 1.4 การให้ทุกคนร่วมตัดสินใจ
 - 1.5 การสร้างฉันทามติ
2. ขั้นตอนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 2.1 การให้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง
 - 2.2 การเปิดรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชน
 - 2.3 การปรึกษาหารือเพื่อกำหนดแนวทาง
 - 2.4 การร่วมกันปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 2.5 การควบคุมและตรวจสอบโดยประชาชน
3. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 3.1 คุณภาพของการตัดสินใจจากเสียงส่วนใหญ่
 - 3.2 การลดต้นทุนและการลดความล่าช้า
 - 3.3 ความคล่องตัวของการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
 - 3.4 การสร้างงานที่น่าเชื่อถือและเป็นความชอบธรรม
 - 3.5 การลดความกังวลของสาธารณชน

จากคำนิยามและบริบทของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การสร้างความร่วมมือในภาคประชาชนเพื่อสร้างความอยู่ดีมีสุขแบบยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็น เพราะถ้าคนในชุมชนมีความสามัคคี มีความเอาใจใส่ในกิจการสาธารณะชุมชนก็จะเกิดการพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว

3.1.2 ร่างรูปแบบการพัฒนาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.15 ผู้วิจัยจึงจัดทำรูปแบบการพัฒนาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเบื้องต้น ดังแผนภาพที่ 7

ร่างรูปแบบการพัฒนาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

แผนภาพที่ 7 ร่างรูปแบบการพัฒนาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อที่ท้องถิ่น ได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา ซึ่งเรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้องและความเฉลียวฉลาดของแต่ละคนหรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ อันเป็นศักยภาพหรือความสามารถ วิธีการ เครื่องมือเพื่อใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาของการดำรงชีวิตให้มีความสุขของบุคคลในท้องถิ่นให้อยู่รอด ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดมาให้เราวิธีการหลายอย่างที่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน คือ การอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสิ่งที่ตั้งงามไว้เช่น ประเพณีต่าง ๆ หัตถกรรม และคุณค่าหรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ตั้งงามที่หายไป เลิกไปหรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่นการรื้อฟื้นดนตรีไทย การประยุกต์ คือ การปรับหรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน ให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ การทำพิธีบวงสรวงไม้ เพื่อให้เกิดสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาป่ามากยิ่งขึ้น การประยุกต์ประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกที่วัด มาเป็นการสร้างธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน การสร้างใหม่ คือ การค้นคิดใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง การคิด โครงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยธนาคาร โคกระบือ การรวมกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน เพื่อทำกิจกรรมกันอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น

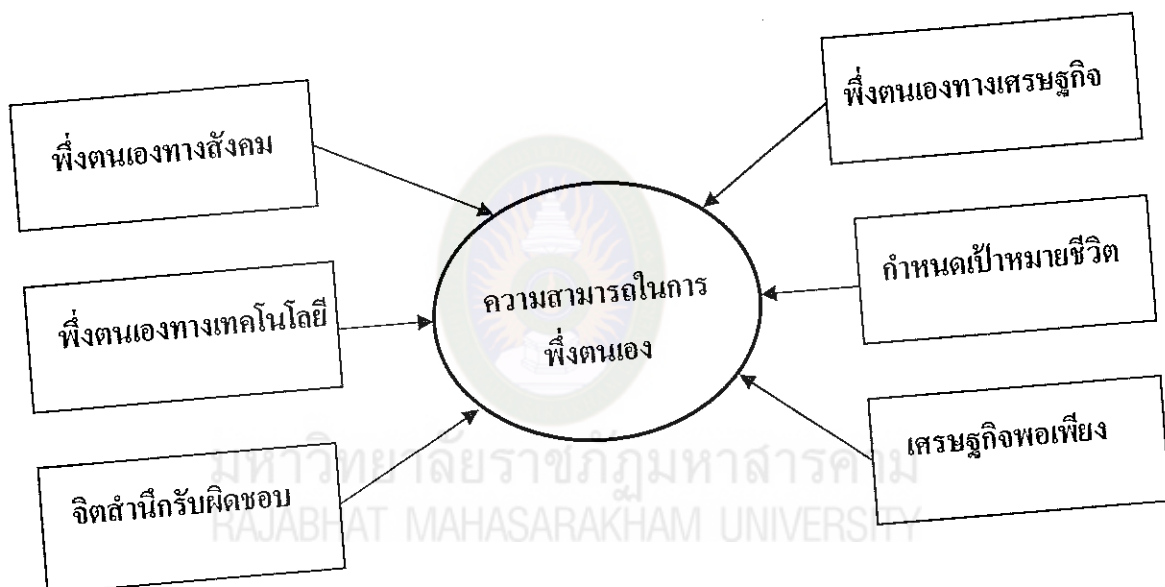
ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้น ชีวิตของชาวบ้าน ไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันทำมาหากิน การร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรมและประเพณีความรู้เป็นคุณธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้นั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัว ความสัมพันธ์กับคนอื่น ความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้ว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกับธรรมชาติ ความรู้เรื่องทำมาหากินมีอยู่มาก เช่นการทำไร่ทำนา การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การจับปลา จับสัตว์ การผ้า ทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม ซึ่งมีลวดลายที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและความคิดของชาวบ้าน การทำเครื่องปั้นดินเผา การแกะสลักไม้และหิน ซึ่งจะพบได้จากโบราณสถานในพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ ดังนั้น การที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะได้รับการถ่ายทอดอย่างถูกวิธีให้เป็นองค์ความรู้ของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น คนในชุมชนจะต้องได้รับการถ่ายทอดความรู้และร่วมกิจกรรมในชุมชน ดังนี้

1. ความหมายและองค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่น)
 - 1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.2 องค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.3 กิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.4 ศาสนพิธีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.5 การเกษตรกรรมและการปศุสัตว์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 2. แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.1 การบำรุงรักษาสิ่งที่ดีงามให้คงอยู่คู่กับชุมชน
 - 2.2 การฟื้นฟูสิ่งดีงามที่เคยมีแต่ขาดหายไป
 - 2.3 การประยุกต์ผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน
 - 2.4 การสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้เดิม
 - 2.5 การปลูกจิตสำนึกในเยาวชนคนรุ่นหลัง
 3. การเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.1 การสร้างสรรค์กิจกรรมภายในชุมชน
 - 3.2 การขยายเครือข่ายผ่านระดับบุคคลไปยังระดับกลุ่ม
 - 3.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น
 - 3.4 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ร่วมกัน
 - 3.5 จัดกิจกรรมประกวดและแข่งขัน
- จากค่านิยมและบริบทของการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวมาข้างต้น
 จะเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี
 ของสังคมชุมชน หลักสูตรการอบรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความสำคัญ
 ในการเป็นส่วนหนึ่งของการสืบสานองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านและชนรุ่นก่อนที่ค้นพบสิ่ง
 ที่มีคุณค่าสำหรับการดำรงชีวิตแบบพอเพียง ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรนำมาถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

3.1.3 ร่างรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.17 ผู้วิจัยจึงได้จัดทำรูปแบบและแนวทางการพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเองเบื้องต้น ดังแผนภาพที่ 8

ร่างรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง

แผนภาพที่ 8 ร่างรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง

แนวทางการพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ ซึ่งการพึ่งตนเองได้นั้น มีทั้งในระดับบุคคล และชุมชน การพึ่งตนเอง ต้องสามารถผันเปลี่ยนไปตามเวลาได้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้อง และสมดุล หลักการและแนวทางเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ตามหลักทางสังคมวิทยามี อาทิ การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี หมายถึง การมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยีทางวัตถุ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีทางสังคม เช่น การจัดวางโครงการ การจัดการ เป็นต้น การรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ หรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถในการทำมาหากินเลี้ยงชีพที่มีความมั่นคงสมบูรณ์ พูนสุขพอสมควรหรืออย่างมีสมดุล การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และความสามารถในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เสื่อมเสียไปจนหมดสิ้น หรือไม่ให้เสียสมดุลธรรมชาติ การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ หมายถึง การมีสภาพจิตใจที่กล้าแข็ง เพื่อที่สามารถต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ทั้งการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า การยึดมั่นปฏิบัติตนตามหลักทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา การพึ่งตนเองได้ทางสังคม หมายถึง การที่คนกลุ่มหนึ่งมีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำกลุ่มคนเหล่านี้ให้ดำเนินการใดๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายด้วยตนเอง หรือสามารถหาความช่วยเหลือจากภายนอกเข้ามาช่วย ทำให้ชุมชนช่วยตนเองได้

การดำเนินงานของภาครัฐในปัจจุบันเน้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนมากขึ้น การกระจายอำนาจลงสู่ชุมชนทำให้การพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับประชาชนในท้องถิ่นทั้งสิ้นและผู้ที่ทำหน้าที่สนับสนุน ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและโครงการวิชาการก็คือเจ้าหน้าที่ภาครัฐในชุมชนนั่นเอง บทบาทของเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะต้องกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ ได้เข้าใจ ถึงแนวคิด หลักการวิเคราะห์ ปัญหาของชุมชน และให้ประชาชนตระหนักกว่าเป็นปัญหาร่วมกันของทุกคนในชุมชน มิใช่ของคนใดคนหนึ่ง การกระทำเช่นนี้จะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอภิปราย ถกเถียง พิจารณาปัญหาต่างๆ ในชุมชนของตนเองด้วย จะรู้สึกร่วมรับผิดชอบในการดำเนินโครงการ เหมือนเป็นปัญหาของตนโดยแท้จริง การพัฒนาชุมชนไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมในด้านใดย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานการสนับสนุน ให้ประชาชนพึ่งตนเองได้เป็นประการสำคัญ หากสิ่งใดเกินกว่าความสามารถของประชาชนเช่นทางด้านวิชาการและวัสดุที่จำเป็น

รัฐบาลยอมเข้าให้การช่วยเหลือเพื่อโครงการ กิจกรรมของราษฎรบรรลุผลด้วยดี ทั้งนี้โดยวิธีการทำงานกับประชาชน (Work with People) หมายถึงร่วมคิด ร่วมปรึกษา และร่วมกันทำงาน ไม่ใช่ทำให้ประชาชน (Work for People) แต่ฝ่ายเดียว แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองเป็นแนวคิดที่เหมาะสมที่เหมาะสมที่จะใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม และทฤษฎีการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองเป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นจากการได้ประจักษ์ถึงความบกพร่องของการพัฒนาตามกระแสหลักซึ่งในประเทศไทย องค์กรความรู้ที่สำคัญในการพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชาติให้มีความสุขแบบพึ่งตนเองได้ ก็คือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จากคำนิยามและบริบทของการองค์ความรู้เรื่องความสามารถในการพึ่งตนเองที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การที่คนในชุมชนจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขนั้น จะต้องใช้ชีวิตแบบพอเพียงไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยตามกระแสเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ หลักสูตรการอบรมการพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง จึงมีความสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชีวิตของคนในสังคมชุมชนให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขด้วยการพึ่งพาตนเอง

1. ความหมายและองค์ประกอบของการพึ่งพาตนเอง

- 1.1 ความหมายของการพึ่งพาตนเอง
- 1.2 องค์ประกอบของการพึ่งพาตนเอง
- 1.3 การดำเนินงานของภาครัฐในเรื่องชุมชนพึ่งตนเอง
- 1.4 การพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ
- 1.5 การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ

2. แนวทางการพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

- 2.1 การกำหนดเป้าหมายในชีวิต
- 2.2 การกำหนดบทบาทในสังคม
- 2.3 การจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 2.4 การเสียสละและทำประโยชน์ให้สังคม
- 2.5 จิตสำนึกความรับผิดชอบ

3. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง

- 3.1 ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.2 วิฤตติเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ 2540
- 3.3 การเป็นอยู่โดยไม่อิงกระแสโลกาภิวัตน์

3.4.3 หัวง 2 เจื่อนใจ

3.5 การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

3.2 การเสนอร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ในเบื้องต้น ให้ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนพิจารณาตรวจสอบยืนยันและวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้เสนอร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยที่สร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์, แผนการดำเนินงานด้านหมู่บ้านชุมชนของกระทรวงมหาดไทย, แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของสถาบันพระปกเกล้าและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปยังผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนพิจารณาตรวจสอบยืนยันและวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะ จำนวน 20 คน ซึ่งเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยขั้นตอนนี้อยู่ในรูปของแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าและการวิเคราะห์เนื้อหาถอดความบทวิพากษ์ของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามยืนยันรูปแบบการวิจัยฉบับดังกล่าวไปยังผู้เชี่ยวชาญทั้ง 20 คน ตั้งแต่วันที่ 10 กรกฎาคม 2557 และได้รับแบบสอบถามกลับมารอบทุกฉบับเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2557

ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่ร่วมตรวจสอบยืนยันและวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่

ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านปกครองท้องถิ่น, บริหารงานส่วนท้องถิ่น, พัฒนาชุมชนรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย และแหล่งเงินทุนของคนในชุมชน

1. นายสุรพงษ์ สายโอกาส เจ้าหน้าที่งานปกครองชำนาญการพิเศษ
2. นายโรจพงษ์ แก่นจันทร์ นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ
3. พ.ต.อ.กิตติรัชต์ น้อยโพนทอง ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรเมืองร้อยเอ็ด
4. นางดวงจันทร์ ศรีมงคล นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการพิเศษ
5. นายจินต์ สมพงษ์เจริญ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการพิเศษ
6. นายประเสริฐ กุลพรวัฒนา นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ
7. นายอธิสัน อินทร์ตา เจ้าหน้าที่งานปกครองชำนาญการพิเศษ
8. นายพงษ์พันธ์ วงศ์อามาตย์ นักบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ระดับ 8

9. นางทองพันธ์ สาสิทธิ์ กำนัน

10. นายบัณฑิต เกษสัญชัย ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขา

ร้อยเอ็ด

ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการ

1. รศ.ดร.สมเจตน์ ภูศรี อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2. รศ.ดร.ณรงค์ฤทธิ์ โสภารองศาสตราจารย์ ศูนย์ภาษาและการจัดการศึกษานานาชาติ

3. รศ.ธีระชัย บุญมาธรรม รองศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์

4. ผศ.ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5. ผศ.ดร.เสาวลักษณ์ โสภกิตติอัมพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และ

รัฐประศาสนศาสตร์

6. ผศ.ดร.วิทยา เจริญศิริ คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

7. ดร.ทรงศักดิ์ จีระสมบัติ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

8. ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

9. ผศ.กัญญา บุรีรัตน์ อาจารย์บรรยายพิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อดีตผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

10. ผศ.ดร.สุทธิณี อัดถากร อาจารย์คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

หลังจากผู้วิจัยได้ได้รับแบบสอบถามกลับมาแล้วได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถาม ทั้ง 20 ฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลโดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ย ดังนี้ (รังสรรค์ สิงห์เลิศ. 2551 : 186)

ค่าเฉลี่ย

1.00 – 1.80

1.81 – 2.60

2.61 – 3.40

3.41 – 4.20

4.21 – 5.00

ความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้

น้อยที่สุด

น้อย

ปานกลาง

มาก

มากที่สุด

การวิเคราะห์คะแนนค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ของรูปแบบการ
พัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยผู้เชี่ยวชาญและ
นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนทั้ง 20 ท่าน ปรากฏผล ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์คะแนนค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อความเป็นไปได้
ของร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1	ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน การให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากร ของชุมชนมีผลต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.50	มากที่สุด
2	การสร้างฉันทามติของคนในชุมชนมีผลต่อการพัฒนาการมี ส่วนร่วมของชุมชน	4.40	มากที่สุด
3	การสร้างความเสมอภาคให้กับคนในชุมชนมีผลต่อการ พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.40	มากที่สุด
4	การที่หน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ลงไปปฏิบัติงานใน ระดับชุมชนให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงต่อคนในชุมชนมีผล ต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.60	มากที่สุด
5	การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะจากคนในชุมชน มีผลต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.70	มากที่สุด
6	การสร้างความชอบธรรมอย่างทั่วถึงในสังคมชุมชนมีผลต่อ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.70	มากที่สุด
	รวม	4.55	มากที่สุด
7	ด้านการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในชุมชน (ฮิต 12) มีผลต่อการ อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.20	มาก
8	การเชิญสมาชิกในชุมชนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสน พิธีมีผลต่อการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.40	มากที่สุด

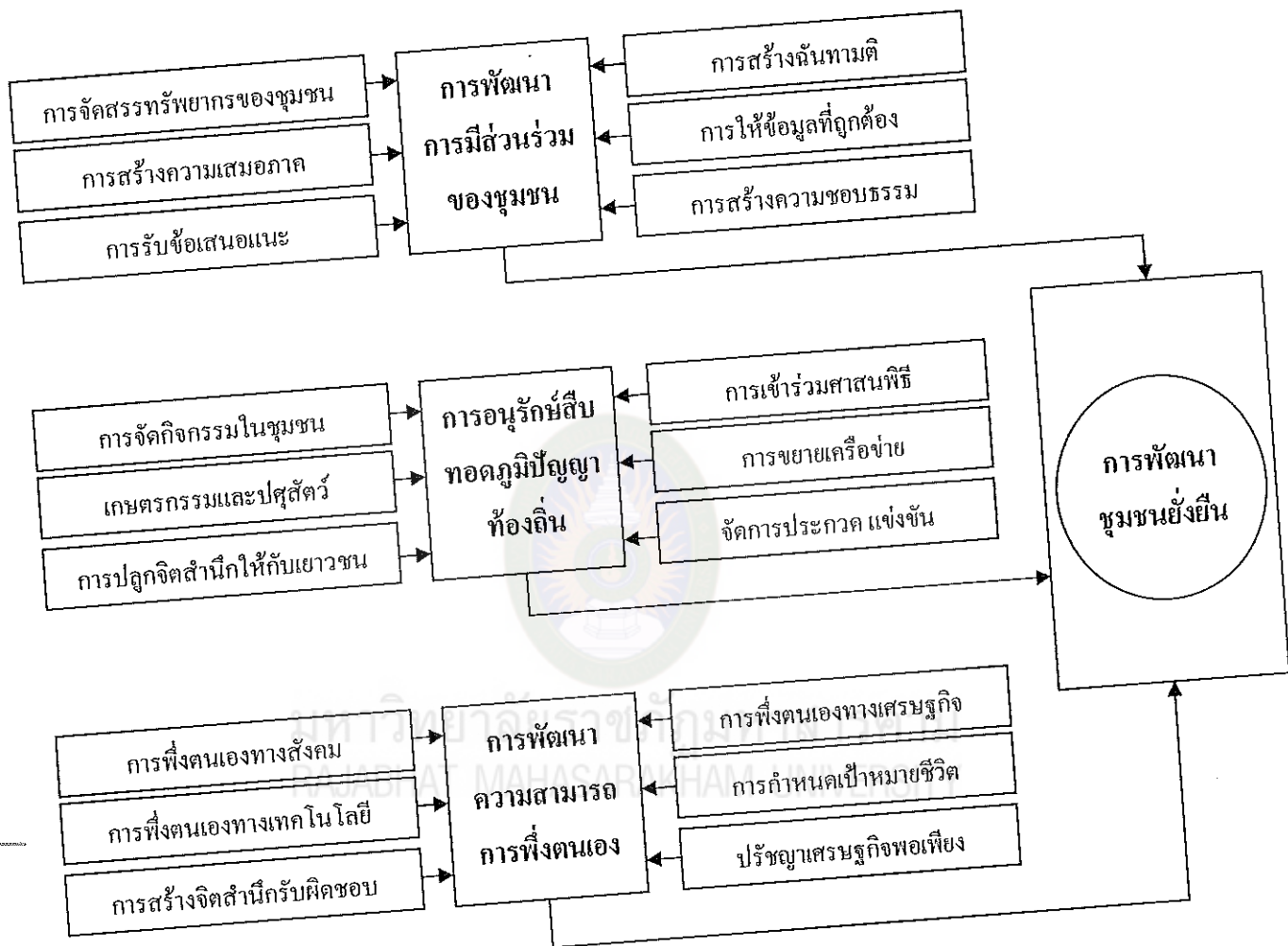
ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
9	การฟื้นฟูการเกษตรกรรมและปศุสัตว์แบบดั้งเดิมของปู้ยาดายามีผลต่อการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.90	มาก
10	การขยายเครือข่าย เช่น จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน กลุ่มเกษตรอินทรีย์ปลอดสาร กลุ่มเหล่านี้มีผลต่อการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.50	มาก
11	การจัดกิจกรรมที่แฝงแนวคิดในเชิงอนุรักษ์และปลูกจิตสำนึกรักแผ่นดินเกิดให้กับลูกหลานเยาวชน มีผลต่อการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.40	มาก
12	การจัดกิจกรรมประกวดแข่งขัน เช่น การขับร้องสรภัญญะ การแข่งไถนาด้วยควาย การประกวดวงโปงลางพื้นบ้าน มีผลต่อการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.80	มาก
	รวม	3.86	มาก
13	ด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง การพึ่งตนเองทางสังคม อาทิ การเข้าร่วมกลุ่มหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีการจัดขึ้นภายในชุมชน มีผลต่อการพัฒนาพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง	4.20	มาก
14	การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ อาทิ คนในชุมชนมีความสามารถในการทำมาหาเลี้ยงชีพได้อย่างมั่นคงและสมดุล มีผลต่อการพัฒนาพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง	3.30	มาก
15	การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี อาทิ คนในชุมชนนำสื่อวัสดุสมัยใหม่มาใช้ในการทำงานส่วนรวมหรือกิจวัตรประจำวันของตนเองได้อย่างเหมาะสม มีผลต่อการพัฒนาพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง	4.40	มากที่สุด
16	การปลูกฝังให้คนในชุมชนตั้งเป้าหมายชีวิตของตนเองและบุตรหลาน มีผลต่อการพัฒนาพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง	4.20	มากที่สุด

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
17	การปลูกฝังจิตสำนึกกับฝึคชอบต่อตนเองและส่วนรวม มีผลต่อการพัฒนาพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง	3.40	มากที่สุด
18	การนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน มีผลต่อการพัฒนาพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเอง	4.45	มากที่สุด
	รวม	3.99	มาก
	ค่าเฉลี่ย รวมทั้ง 3 ด้าน	4.13	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 20 คน พิจารณาความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยเพื่อให้เกิดความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืนได้จริง

ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยได้ข้อค้นพบในขั้นตอนการกร่างรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย และได้รับความเห็นชอบผ่านการยืนยันและวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการจัดทำสรุปมโนทัศน์ (Concept) รูปแบบการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารและการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย เป็นแผนภาพ ดังนี้

สรุปโมทัศน์ (Concept) รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
ของประเทศไทยที่ผ่านการเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ

แผนภาพที่ ๑ รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

ในแผนภาพที่ ๑ ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาฯ ที่มีความสมบูรณ์ถูกต้องเหมาะสมผ่านการวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ และในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้นำข้อสรุปจากแผนภาพดังกล่าวมาเขียนเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ให้กับชาวบ้านและเพื่อเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานภาครัฐ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

แนวทางการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

1. บริบทความสำคัญ

การพัฒนาชุมชนเป็นการเสริมสร้างความเจริญทางการเมืองเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบททุกพื้นที่โดยการดำเนินการและริเริ่มจากประชาชนเอง การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความสามารถของรัฐบาลที่เป็นผู้แทนเข้าไปบริหารในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนกระตุ้นและเร่งเร้าให้ประชาชนมองเห็นปัญหาของตนเอง ซึ่งเป็นขบวนการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยประชาชนเข้าร่วมมือหรือริเริ่มเอง ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มการใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดการริเริ่ม เมื่อประชาชนเข้าร่วมมือกับรัฐจึงทำให้เกิดบทบาทและวิธีการขึ้นอีกเพราะประชาชนต้องปรึกษาหารือกันเอง การกำหนดความต้องการวางโครงการเองแล้วร่วมมือกันเอง แล้วร่วมมือกันปฏิบัติตามโครงการนั้นๆ เพราะว่าวิธีที่ประชาชนคิดทำเอง มีความสำคัญยิ่งกว่าผลงาน ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงเป็นขบวนการที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมและปรับปรุงภาวะต่างๆ ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ ให้ดีขึ้น

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนนั้นก็เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยวิธีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับสังคม และให้มีผลมากที่สุดเพื่อเป็นการผลิตรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้น เปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุงชีวิตจิตใจ และความรู้สึกของประชาชน ให้มีความรู้สึกที่จะยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของตน และส่งเสริมให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นสนใจการทำงานในชุมชนและพยายามช่วยตนเองให้มากที่สุด

ประโยชน์ของการพัฒนาชุมชนมีหลายมิติด้วยกัน มิติแรกทางด้านการเมือง ทำให้ประชาชนจงรักภักดีต่อรัฐบาล เห็นว่ารัฐบาลไม่ทอดทิ้ง สำนึกบุญคุณและเห็นความสำคัญของรัฐบาล เพราะงานพัฒนารัฐบาลมุ่งเข้าช่วยเหลือประชาชนในทางตรงและเข้าถึงตัว ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกประทับใจ รู้สึกเป็นเจ้าของประเทศยิ่งขึ้น เพราะงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ประชาชนช่วยเหลือตนเอง โดยความสนับสนุนช่วยเหลือของรัฐบาล อำนาจผลประโยชน์ในการปกครอง เพราะงานพัฒนาชุมชนส่งเสริมงานด้านการปกครองช่วยลดและขจัดความแตกแยกห่างเหินความกินแหนงแคลงใจ งานพัฒนาชุมชนส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะเป็นงานที่ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือและสร้างสรรค์ความเจริญในท้องถิ่นร่วมกัน เป็นแบบอาสาสมัคร ช่วยให้ประชาชนเป็นฝ่ายรัฐบาล ทำให้การรุกรานแทรกซึมของฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ผล เพราะปัจจุบันไทยเรามีภัยทางการเมืองเป็นสงครามจิตวิทยา ต่อสู้กันในทางแย่ง

จึงประชาชน ฝ่ายใดมีประชาชนสนับสนุนมากก็ได้เปรียบ การพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างสรรค์ การอยู่ดีกินดีให้บังเกิดแก่ชุมชน ถ้าทุกคนอยู่ดีมีสุขย่อมเป็นหลักประกันของความสำเร็จของการปกครองและความมั่นคงของชาติ มิติที่สองด้านเศรษฐกิจ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การดำรงชีพดีขึ้น มีรายได้มากขึ้น มีข้าวของใช้มากขึ้น ให้ความสะดวก การหมุนเวียนของกระแสเงินสดขึ้นรายได้ประชาชนสูงขึ้น มิติที่สามด้านสังคม เพราะผลสำเร็จของการพัฒนาชุมชนจะส่งเสริมความเป็นอยู่ทางด้านอนามัย ผลสำเร็จของการพัฒนาชุมชน จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำแตกต่างในเรื่องชนชั้นในสังคมให้น้อยลง มีความเสมอภาคเป็นธรรมแก่สังคม ผลสำเร็จของการพัฒนาชุมชน จะส่งเสริมฐานะของสังคม ทางการศึกษาโรงเรียนมีบทบาทที่สำคัญยิ่งนัก โรงเรียนในโครงการพัฒนาชุมชนสร้างด้วยความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น นั้นทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการศึกษายิ่งขึ้น มีความรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของ ให้การสนับสนุนดีขึ้น

การที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญได้นั้นมีหลักการและองค์ประกอบ คือ ทุกคนในชุมชนต้องให้ความร่วมมือให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุดในการสร้างความเจริญหรือเปลี่ยนแปลงสภาพของท้องถิ่นนั้นให้ดี ทุกคนในชุมชนควรจะได้รับ การส่งเสริม ให้ได้เข้าร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนการปฏิบัติต่างๆ ตามโครงการพัฒนาชุมชน จะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นของตนโดยเสรี เพื่อจะได้รับความคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนความต้องการของ ผู้คนในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนควรที่จะได้รับการเปลี่ยนตัวกันบ้างตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปและ จะต้องมีการเตรียมตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชน ไว้หลาย ๆ คนพึงให้การศึกษแก่คนในชุมชนอยู่เสมอเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป หากจะต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์การนั้นจะต้องสามารถทำหน้าที่ได้อย่างดี ไม่ใช่จัดตั้งหน่วยงานนั้นขึ้นเพื่อ แสดงผลของการพัฒนาชุมชน และการปฏิบัติตามแผนการปฏิบัติต่าง ควรให้เป็นไปตามหลัก ประชาธิปไตยเพื่อให้ผู้คนในท้องถิ่นได้รับรู้และเข้าใจวิธีการต่างๆ ของระบบนี้ได้ถูกต้อง

จากบริบทของค่านิยมและความสำคัญของการพัฒนาชุมชนที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การที่คนในชุมชนแต่ละพื้นที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขนั้น จะต้องให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยภาครัฐจะต้องลงพื้นที่ทำความเข้าใจและสร้างความร่วมมือ ตลอดจนการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในแต่ละท้องที่คือภูมิปัญญาชาวบ้านมาถ่ายทอดและอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป รวมไปถึงการพึ่งตนเองไม่พึ่งเพื่อพุ่มเพื่อตามกระแสเศรษฐกิจ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาชุมชนยังยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย จึงมีความสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมชุมชนให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการพัฒนา

- 2.1 มีความรู้ความเข้าใจในและตระหนักในบทบาทหน้าที่การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมชุมชนด้านต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
- 2.2 สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและร่วมกันหาแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างเป็นรูปธรรม
- 2.3 รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี และสามารถพึ่งพาตนเองโดยนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

3. โครงสร้างของแนวทางการพัฒนา

3.1 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.1.1. ความรู้พื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน

- 1) ความหมาย ความสำคัญของการมีส่วนร่วม (Participation)
- 2) การจัดสรรทรัพยากรของชุมชน
- 3) การกระจายโอกาสอย่างเสมอภาค
- 4) การให้ทุกคนร่วมตัดสินใจ
- 5) การสร้างฉันทามติ

3.1.2. ขั้นตอนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

- 1) การให้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง
- 2) การเปิดรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชน
- 3) การปรึกษาหารือเพื่อกำหนดแนวทาง
- 4) การร่วมกันปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) การควบคุมและตรวจสอบโดยประชาชน

3.1.3 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

- 1) คุณภาพของการตัดสินใจจากเสียงส่วนใหญ่
- 2) การลดต้นทุนและการลดความล่าช้า
- 3) ความคล่องตัวของการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
- 4) การสร้างงานที่น่าเชื่อถือและเป็นความชอบธรรม
- 5) การลดความกังวลของสาธารณชน

3.2 การพัฒนาแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.1 ความหมายและองค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 1) ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) องค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) กิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) ศาสนพิธีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) การเกษตรกรรมและการปศุสัตว์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.2 แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 1) การบำรุงรักษาสิ่งที่ดีงามให้คงอยู่คู่กับชุมชน
- 2) การฟื้นฟูสิ่งดีงามที่เคยมีแต่ขาดหายไป
- 3) การประยุกต์ผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน
- 4) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้เดิม
- 5) การปลูกจิตสำนึกในเยาวชนคนรุ่นหลัง

3.2.3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 1) การสร้างสรรค์กิจกรรมภายในชุมชน
- 2) การขยายเครือข่ายผ่านระดับบุคคลไปยังระดับกลุ่ม
- 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น
- 4) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ร่วมกัน
- 5) จัดกิจกรรมประกวดและแข่งขัน

3.3 การพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเอง

3.3.1. ความหมายและองค์ประกอบของการพึ่งพาตนเอง

- 1) ความหมายของการพึ่งพาตนเอง
- 2) องค์ประกอบของการพึ่งพาตนเอง
- 3) การดำเนินงานของภาครัฐในเรื่องชุมชนพึ่งตนเอง
- 4) การพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ
- 5) การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ

3.3.2 แนวทางการพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

- 1) การกำหนดเป้าหมายในชีวิต
- 2) การกำหนดบทบาทในสังคม

3) การจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4) การเสียสละและทำประโยชน์ให้สังคม

5) จิตสำนึกความรับผิดชอบ

3.3.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง

1) ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) วิกฤตเศรษฐกิจพอเพียง 2540

3) การเป็นอยู่โดยไม่อิงกระแสโลกาภิวัตน์

4) 3 ห่วง 2 เงื่อนไข

5) การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

4. รูปแบบวิธีการดำเนินการพัฒนา

4.1 ศึกษาด้วยตนเองจากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัย สื่อ เทคโนโลยี และ แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

4.2 การฟังบรรยายจากวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิ

4.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์จากสถานการณ์จำลอง ใบบาง กิจกรรม

4.4 การเรียนรู้สภาพจริงในสถานที่ต่าง ๆ

4.5 การนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5. แหล่งเรียนรู้

5.1 แจกเอกสารอบรม คู่มือ

5.2 แบบฝึกปฏิบัติ ใบบาง

5.3 สื่อเทคโนโลยี

5.4 เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

5.5 ศึกษาจากหน่วยงานหรือตัวอย่างอื่น ๆ

6. วิทยากร

คัดเลือกวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรอบรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์และ ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับในเชิงวิชาการและเชี่ยวชาญในสาระที่รับผิดชอบ

7. ระยะเวลา

ควรใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 3 วัน ซึ่ง รวมเวลาแล้วไม่น้อยกว่า 18 ชั่วโมง

8. การประเมินผล

8.1 นับเวลาเข้าการเข้ารับการพัฒนา

8.2 การทดสอบก่อน-หลังการอบรม

8.3 การประเมินตามสภาพจริง เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม ตรวจสอบเอกสาร
ใบงาน ใบกิจกรรม ผลงานกลุ่มและแบบประเมินตนเอง

9. สถานที่ดำเนินการ

9.1 ภายในส่วนราชการ เช่น ที่ทำการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน เป็นต้น

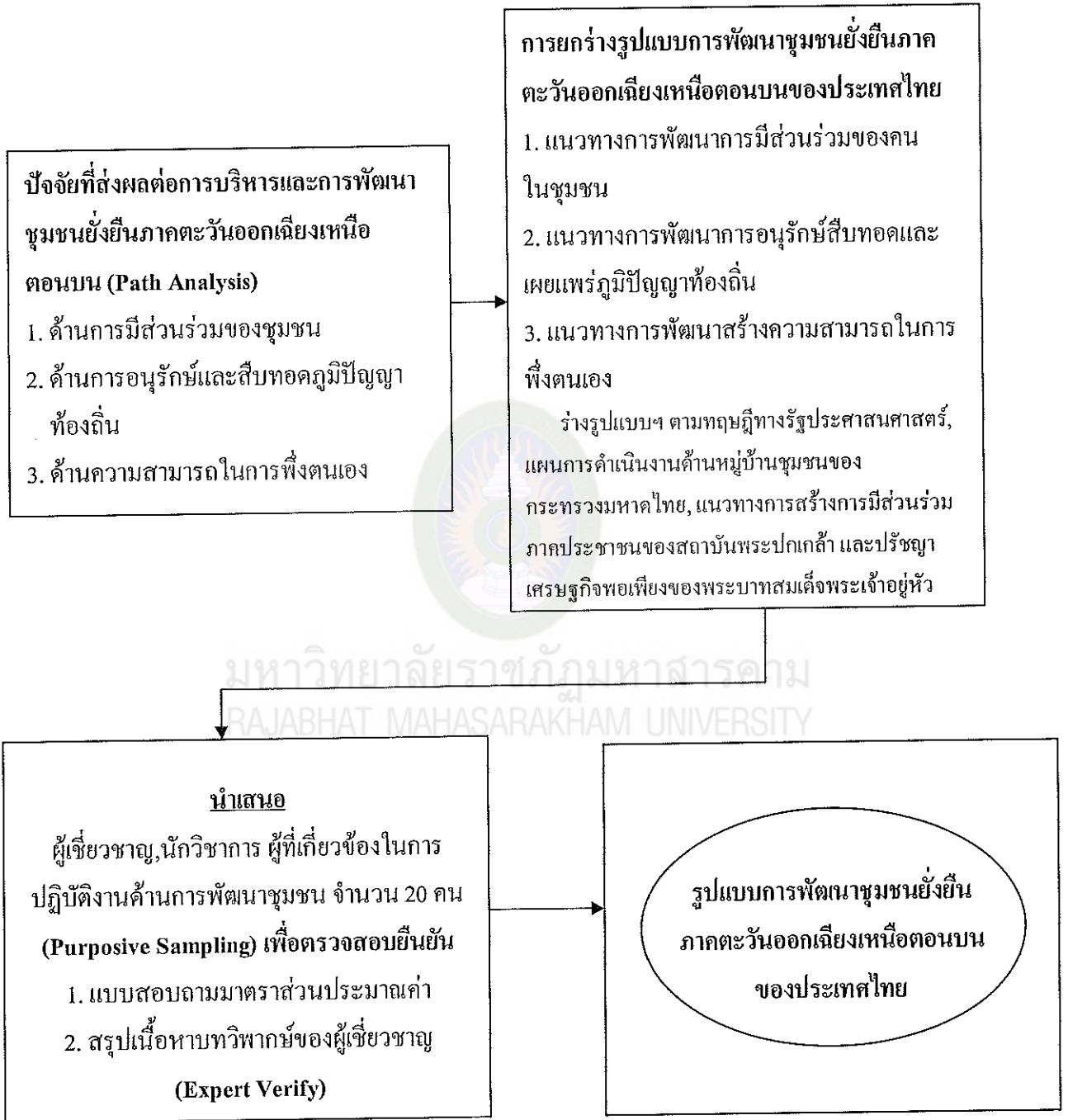
9.2 ภาคประชาสังคม เช่น ศาลาวัด ศาลาประชาคมหมู่บ้าน เป็นต้น

9.3 ภาคเอกชน เช่น การลงพื้นที่บำเพ็ญประโยชน์กับชุมชนของบริษัทขนาดใหญ่

10. ประโยชน์ของแนวทางการพัฒนา

ผู้เข้ารับการพัฒนามีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง มีบทบาทหน้าที่ร่วมกับการดำเนินงาน
ภาครัฐในการพัฒนาชุมชนของตนเอง และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่
ในสังคมได้อย่างมีความสุขภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สรุปกระบวนการวิจัย รูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
ของประเทศไทย

แผนภาพที่ 10 สรุปกระบวนการวิจัยรูปแบบการพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตอนบนของประเทศไทย